

تقریر درس خارج فقه الصلاة آیت الله اراکی دامت برکاته

مقرر	حجت الاسلام مرتضی اسدیان	جلسه	۳۴	تاریخ	۱۴۰۰/۰۹/۰۸
عنوان ۱	نماز مسافر				
عنوان ۲	شروط تقصیر				
عنوان درس حاضر	شرط سوم از شروط تقصیر: استمرار القصد				

الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین.

روایات سوم از روایات خاصه مورد استناد در وجوب استمرار قصد است در ثبوت وجوب تقصیر در سفر بحث ما در این شرط سوم که استمرار القصد است بود از شرائط وجوب تقصیر. گفتیم می توان به برخی از روایات خاصه این مورد استناد جست دو روایت را قبلاً بحث کردیم و بحث در روایت سوم بود:

روایت سوم: سلیمان بن حفص مروزی [ایشان چون مروزی و از اهل مرو و خراسانی بوده و میل خراسانی و فرسخ آن به دو برابر میل و فرسخ متعارف است لذا فرسخین ایشان و یا اربعة فراسخ یعنی همان هشت فرسخ]

«وَبِإِسْنَادِهِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَفْصِ الْمَرْوَزِيِّ قَالَ: قَالَ الْفَقِيهُ عليه السلام: التَّقْصِيرُ فِي الصَّلَاةِ بَرِيدَانِ أَوْ بَرِيدٍ ذَاهِبًا وَجَائِيًا وَالْبَرِيدُ سِتَّةُ أَمْيَالٍ وَهُوَ فَرْسَخَانِ وَالتَّقْصِيرُ فِي أَرْبَعَةِ فَرَاسِخٍ فَإِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ مِنْ مَنْزِلِهِ يُرِيدُ اثْنَيْ عَشَرَ مِيلًا وَذَلِكَ أَرْبَعَةُ فَرَاسِخٍ ثُمَّ بَلَغَ فَرْسَخَيْنِ وَنَيْتُهُ الرُّجُوعُ أَوْ فَرْسَخَيْنِ آخَرَيْنِ قَصَرَ وَإِنْ رَجَعَ عَمَّا نَوَى عِنْدَ بُلُوغِ فَرْسَخَيْنِ وَأَرَادَ الْمَقَامَ فَعَلَيْهِ التَّمَامُ وَإِنْ كَانَ قَصَرَ ثُمَّ رَجَعَ عَنْ نَيْتِهِ أَعَادَ الصَّلَاةَ»^۱

اگر قصد مسافت داشت [یعنی قصد هشت فرسخ داشت]؛ سپس به نیمه راه که رسید که ۲ فرسخ باشد که مراد همان اربعة فراسخ باشد و می خواهد چهار فرسخ دیگر برگردد و یا به تعبیر روایت دو فرسخ آمده و دو فرسخ برمی گردد که باز فرسخ خراسانی محاسبه شده و یا به نیمه راه که رسید از نیت ادامه سفر تا هشت فرسخی برگشت و اگر نخواهد سفر را ادامه بدهد در اینجا باید نماز را تمام بخواند.

این شاهد بر این است که پس استمرار قصد برای وجوب تقصیر لازم است لذا در این روایت آمده چون استمرار قصد نداشت از ابتدا قصد هشت فرسخ را داشت و یا قصد چهار فرسخ به تعبیر روایت اما در بین راه وقتی به دو فرسخی رسید که همان چهار فرسخ ماست از قصد برگشت لذا وجوب تقصیر ندارد و باید تمام بخواند پس این نشان می دهد وجوب تقصیر شرط بر استمرار قصد مسافت است.

۱. وسائل الشیعة؛ تتمه کتاب الصلاة، ابواب صلاة المسافر، باب ۲، ح ۴.

پس موضع استشهاد ما در روایت این عبارت است که «وَإِنْ رَجَعَ عَمَّا تَوَى عِنْدَ بُلُوغِ فَرَسَخَيْنِ وَ أَرَادَ الْمَقَامَ فَعَلَيْهِ الْتِمَامٌ».

اگر از نیت خود برگشت در این صورت وظیفه اش تمام است اگر چه وقتی از وطن خارج شد قصد مسافت داشت بنابراین روایت دال بر این است که استمرار قصد در وجوب تقصیر شرط است.

مرحوم صاحب مستمسک رحمته الله اشکال دقیقی بر این روایت دارند که این روایت در ما نحن فیه نمی تواند دلیل باشد:

«مضافاً الى احتمال أن يكون المراد من المقام إقامة عشرة أيام بأنه لا بد من حمله على ذلك، إذ لا وجه للتمام على من بلغ بريداً وإن كان من نيته الرجوع ولا ينافيه ذكر الفرسخين لأنها محمولة على الخراسانية التي هي ضعف غيرها بشهادة تفسير البريد بها وأمره بالقصر إذا بلغها ناوياً للرجوع أو فرسخين آخرين»^۱؛

اولاً: احتمال است مراد از این «مقام» که فرمود «وَ أَرَادَ الْمَقَامَ» یعنی اقامه عشرة ايام که کسی از وطن خود خارج شده و قبل رسیدن به مسافت رسیده به جایی و قصد اقامه ده روزه دارد ولذا باید تمام بخواند و این ربطی به بحث ما ندارد و نه چون قصد سفر ادامه پیدا نکرده پس فرموده تمام بخواند! و لذا ممکن است به دلیل قصد اقامه فرموده اند که تمام بخواند بنابراین، این روایت از محل بحث ما خارج می شود بلکه ایشان می فرمایند ما باید این «وَ أَرَادَ الْمَقَامَ» را حمل بر اقامه ده روزه کنیم؛ این «وَ أَرَادَ الْمَقَامَ» باید اراده عشرة ايام مقصود باشد زیرا فرض این است که او می خواهد برگردد و این دو فرسخی که آمده را بالاخره باید برگردد و قصد رجوع دارد و دو فرسخ آمده و مراد از آن چهار فرسخ است و چهار فرسخ هم می خواهد برگردد و لذا دلیلی ندارد حضرت عليه السلام بفرمایند تمام بخواند زیرا بالاخره مسافت را طی کرده از قصد مسافت برگشته زیرا چهار فرسخ آمده و چهار فرسخ هم می خواهد برگردد و لذا در روایت باید می گفت «عليه القصر» مگر اینکه مراد از این «وَ أَرَادَ الْمَقَامَ» در متن روایت عشرة ايام باشد.

این اشکال، اشکالی محکم و قوی است.

«ولا ينافيه ذكر الفرسخين لأنها محمولة على الخراسانية التي هي ضعف غيرها بشهادة تفسير البريد بها»

یک برید آمده و یک برید هم بر می گردد و این هشت فرسخ است معنی ندارد که بگویند تمام بخواند و ذکر فرسخین هم ضربه ای نمی زند زیرا فرسخ مقصود خراسانی است و دو برابر فرسخ عادی است. برخلاف ایشان مرحوم آقای خوئی رحمته الله خیلی محکم بر این روایت اعتماد نموده اند و می فرمایند:

«وإن كانت الثانية معتبرة على مسلكننا، لوقوع المروزي في أسناد كامل الزيارات، والعمدة هي هذه الصحيحة. إذن يعتبر استمرار القصد، فلا يكفي لوعدل، بل وكذا لو تردد للشك في تحقق الشرط»^۲؛

ایشان می گویند عمده استدلال ما در این فرع همین صحیح است زیرا هم سند صحیح است بنابر صحت روات کامل الزیارات و هم دلالت آن قوی است.

عرض ما این است که ایشان اشکال صاحب مستمسک رحمته الله را پاسخ نگفته اند.

۱. مستمسک عروة الوثقی؛ ج ۸، ص ۳۶.

۲. موسوعة الامام خوئی؛ ج ۲۰، ص ۷۲.

پاسخی که می‌توان اینجا داد و از مرحوم آقای خوئی رحمته الله دفاع نمود گر چه خود نکته‌ای را مطرح ننموده‌اند و محکم فرموده‌اند این صحیح‌ه عمدۀ دلیل در این فرع است؛ این است که:

این عبارت «وَأَرَادَ الْمَقَامَ» ظهوری در اقامۀ عشرة ايام ندارد زیرا مقام مقید به عشرة ايام نیست و صرفاً گفته است «وَأَرَادَ الْمَقَامَ» پس چون تقیید به عشرة ايام نیامده است، مخصوصاً مراد از مقام، نباید مقام عشرة ايام باشد، پس از یک طرف تقیید به عشرة ايام نیامده و از طرف دیگر در مقابل نیت الرجوع آمده است به عبارت دیگر قبل از این مقطع روایت دارد که «فَإِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ مِنْ مَنْزِلِهِ يُرِيدُ اثْنَيْ عَشَرَ مِيلًا وَ ذَلِكَ أَزْبَعُهُ فَرَسًا ثُمَّ بَلَغَ فَرَسَخَيْنِ وَ يَبْتِئُهُ الرُّجُوعُ أَوْ فَرَسَخَيْنِ آخَرَيْنِ قَصْرًا» و در مقابل این می‌گوید: «وَإِنْ رَجَعَ عَمَّا تَوَى عِنْدَ بُلُوغِ فَرَسَخَيْنِ وَ أَرَادَ الْمَقَامَ فَعَلَيْهِ الْقِتْمَامُ».

نه اینکه یعنی قصد اقامت دارد ولی قصد دارد چند روزی بماند یعنی سفر او فعلاً منقطع شده، یعنی قصد هشت فرسخی داشت اما برگشت و فعلاً قصد چهار فرسخی دارد به این معنا که سفر هشت فرسخی تبدیل به سفر چهار فرسخی شده و ممکن است بعدش سفر دیگری برود و ادامه دهد همین رویه را و هیچ یک از این سفرها سفر مسافت نیست و قصد اقامه هم در هیچ یک از این موارد ندارد و وقتی به آنجا رسید و چند روز ماند می‌گوید یک چهار فرسخی دیگر هم برویم.

آقای خوئی رحمته الله از این روایت اینگونه فهمیده است؛ پس بنابراین مورد روایت کسی است که قصد هشت فرسخ داشته و برگشته و قصد اقامت هم در این محل ندارد و سفری که قصد داشته هشت فرسخی بوده و حالا تبدیل شده به چهار فرسخی.

ولی این دفاع دفاع کاملی نیست یعنی با این دفاع نمی‌توان حرف آقای خوئی رحمته الله را به کرسی نشاند و اشکال مرحوم حکیم رحمته الله هنوز هم موجود است زیرا به هر حال این شخص می‌خواهد برگردد و وجه این که باید تمام بخواند تنها این می‌تواند باشد که بگوییم قصد عشرة ايام کرده باشد و رجوع از نیت رجوع از نیت مسافت نیست بلکه رجوع از مقصد اولیه بوده است.

و لذا به عقیدۀ ما استناد به این روایت برای استمرار وجوب قصر تام نیست اما استناد به روایت قبل تام بود و همچنین استناد به روایاتی که قصد را شرط دانسته‌اند که ظهور در استمرار قصد دارند پس وجوب استمرار قصد ثابت است اما برای اثبات آن نمی‌توان به روایت سلیمان بن حفص مروزی استدلال نمود.

و صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّاهِرِينَ